

Fizyolojiye Giriş ve Hücre Fizyolojisi-II

Diş Hekimliği Fakültesi, Fizyoloji Dersi

Doç. Dr. Güvem GÜMÜŞ AKAY

guvemakay@gmail.com

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi

Fizyoloji A.D

Ders Akışı

- **Hücresel Haberleşme**
- **Zardan taşınmanın prensipleri**
  - Küçük moleküllerin zardan taşınması
    - Pasif taşınma
    - Aktif taşınma
  - Büyük moleküllerin zardan taşınması
    - Endositoz
    - Ekzositoz
- **Zar potansiyelleri**
  - Dinlenim zar potansiyeli
  - Dereceli potansiyeller
  - Aksiyon potansiyeli

- ✓ Hücreler arası haberleşme
- ✓ Sinyal İletim Sistemleri
- ✓ Bütün hücreler
buldukları ortamdan
bilgiyi alıp işleyebilir.

Dış Çevreden Gelen Sinyaller

- Koku, metabolitler, iyonlar, hormonlar, büyüme faktörleri, nörotransmitterler: **Kimyasal mesajcılar**
- Işık, mekanik, termal uyanlar: **Kimyasal mesajcılara dönüştürülür.**

Hücre-Hücre Haberleşme Mekanizmaları

1) Hücre-Hücre temasının olduğu doğrudan hücre-hücre haberleşme (Jukstakrin)

- Hücre-hücre bağlantıları
- Hücreden hücreye tanıma
- Nanotüpler

2) Hücre-Hücre temasını gerektirmeyen dolaylı hücre-hücre haberleşme

- Kimyasal sinyaller
  - Otokrin
  - Parakrin
  - Nörotransmitterler (Sinaptik iletim)
  - Hormonlar (Endokrin)

**Fiziksel hücre-hücre temasını gerektiren
doğrudan hücresel haberleşme (Jukstakrin)**

Hücreler arası bağlantılar

- Hücreler birbirlerine özel bağlantı yapıları ile doğrudan bağlanabilirler
- Hücreler arası bağlantılar
  - **Desmozomlar:** Hücre adezyon molekülleri ile iki hücreyi birbirine tutturandır. Dokuların aşırı gerilmesini engeller
  - **Sıkı bağlantılar:** İki hücrenin birbirine adeta yapıştığı bölgeleridir. Hücreler arasından sızıntıyı önleyen sıkı bariyerler oluştururlar
  - **Gap junctions (oluklu bağlantılar):** İki hücrenin sitoplazmaları konneksin proteinlerinden oluşmuş tüneller ile birbirleri ile bağlantılıdır. İki hücre arasında doğrudan haberleşmeye olanak sağlar

Oluklu bağlantılar (Gap Junctions)

- İki hücrenin sitoplazması arasında bağlantı sağlayarak küçük moleküllerin (<1.2-2 nm) ve iyonların geçişini olanaklı kılan yapılardır
- Makromoleküllerin yapıtaşları, cAMP, Ca^{2+} vb.
- Metabolik ve elektriksel eşleşme sağlar.
- Çok sayıda hücrenin tek işlevsel birim gibi çalışmasına olanak sağlar.
- Örn: Kalp kası, düz kas

Hücreden hücreye tanınma

- Hücre zarında, diğer hücreler için sinyal oluşturan yüzey karbohidrat molekülleri (glikolipitler, glikoproteinler) bulunur
- Örn: İmmün sistemde kendi ve kendi-olmayan hücrelerin tanınması, Efrin proteinleri ve reseptörleri ile hücresel göçün düzenlenmesi

Nanotüpler ile tünel oluşumu

- ✓ Filamentöz zar uzantıları
- ✓ İyonlar → Organeller
- ✓ Embriyonik gelişim, homeostazisin sürdürülmesi, enfeksiyöz ajanların yayılması, ilaç direnci vb.

**Hücre-Hücre temasını gerektirmeyen dolaylı
hücre sel haberleşme**

Kimyasal Sinyaller ile Haberleşme

- ✓ Bir hücre diğer bir hücre ile doğrudan bağlantı kurmadan da lokal veya uzak mesafede etkili kimyasal sinyal molekülleri aracılığı ile haberleşebilir.
- ✓ Kimyasallar bir hücreden salgılanır ve başka bir hücreyi hedef alır.
- ✓ Çoğunlukla **ligand-reseptör etkileşimini** gerektirir.

- **Ligand:** Sinyal iletim molekülü olarak etki gösteren ekstraselüler kimyasallardır.
- **Reseptör:** Hedef hücre zarında/sitoplazmasında/çekirdeğinde bulunan ve spesifik olarak ligandı bağlayan proteinlerdir.

Kimyasal Haberleşme

- **Lokal etkili kimyasal haberleşme**
  - Otokrin
  - Parakrin
  - Nörotransmitterler (Sinaptik iletim)
- **Uzak-mesafede etkili kimyasal haberleşme**
  - Hormonlar
  - Nörohormonlar

Lokal Haberleşme

- **Otokrin sinyaller:** Ligand kendisini salgılayan hücreyi etkiler.
- **Parakrin sinyaller:** Ligand salgıladıktan sonra difüzyonla yayılarak yakın çevredeki hedef hücreler üzerinde etki gösterir.

Nörotransmitterler (Sinaptik iletim)

- Özel bir parakrin haberleşme şeklidir.
- Nöronal hücreler tarafından salgılanır, sinaps boyunca difüzyon ile yayılarak yakındaki nöron/salgı bezi/kas hücrelerini etkiler.

Uzak mesafede haberleşme

- **Hormonlar:** Endokrin bezlerden salgılanan kimyasal mesajcılardır. Kan dolaşımı yoluyla uzak mesafelerdeki hedef hücrelerde etki gösterirler.
- **Nörohormonlar:** Nöron hücrelerinden salgılanan kimyasallar kan dolaşımı yoluyla uzak mesafelerdeki hedef hücrelerde etki gösterirler

Kimyasal mesajcılar

1. **Aminler:** Örn. Epinefrin
2. **Peptidler ve proteinler:** Örn. Anjiyotensin II, insülin
3. **Steroidler:** Örn. Aldosteron, östrojen, retinoik asit
4. **Diğer küçük moleküller:** Örn. Amino asitler, nükleotidler, iyonlar ve gazlar

Sinyal iletiminde rol oynayan reseptörler

1) Hücre içi (intraselüler) reseptörler/Nükleer reseptörler:

Sitoplazmada veya nükleusta lokalizedir. Nükleusta transkripsiyon aktivatörü veya inhibitörü olarak işlev görerek gen ifadesini etkilerler.

2) Plazma zarı reseptörleri

- Kanal kenetli reseptörler: Ligand kapılı iyon kanalları
- Enzim kenetli / Katalitik reseptörler: Enzimatik aktiviteye sahip reseptörler
- G-protein kenetli reseptörler: G proteinlerini aktive ederek efektör proteinleri (iyon kanalları veya enzimler) etkileyen reseptörler

İkinci mesajcılar

- Yarı ömürleri kısa olan sinyal iletim molekülleridir.
- Artmış konsantrasyonları bir veya daha fazla sayıda hücresel enzimin aktivitesinde hızlı değişimlere neden olur.
- İkinci mesajcılarının uzaklaştırılması veya parçalanması hücresel yanıtı sonlandırır.

Hücrede önemli ikinci mesajcılar

- Siklik nükleotitler
  - **cAMP**
  - cGMP
- Zar lipiti türevleri
  - DAG
  - Fosfatidilinozitoller: **IP₃** ve PIP₃
  - AA
- **Ca²⁺**
- NO/CO

İkinci mesajcılar hücre içi sinyal iletimi sırasında sinyali çoğaltırlar:
Sinyal amplifikasyonu

Her hücre ekstraselüler sinyal moleküllerinin spesifik kombinasyonlarına seçici olarak yanıtlar verir

Farklı hücre tipleri aynı ekstraselüler sinyal molekülüne genellikle farklı yanıtlar verirler

Hücrelerin bir sinyale duyarlılıkları değişebilir.

- ✓ Adaptasyon (uyum)/ Desensitizasyon(duyarsızlaşma): Uyarana uzun süreli maruziyet sonucu hücrenin uyarana verdiği yanıtın azalması
- ✓ Sinyal molekülünün konsantrasyon değişikliklerine yanıt verebilmesi

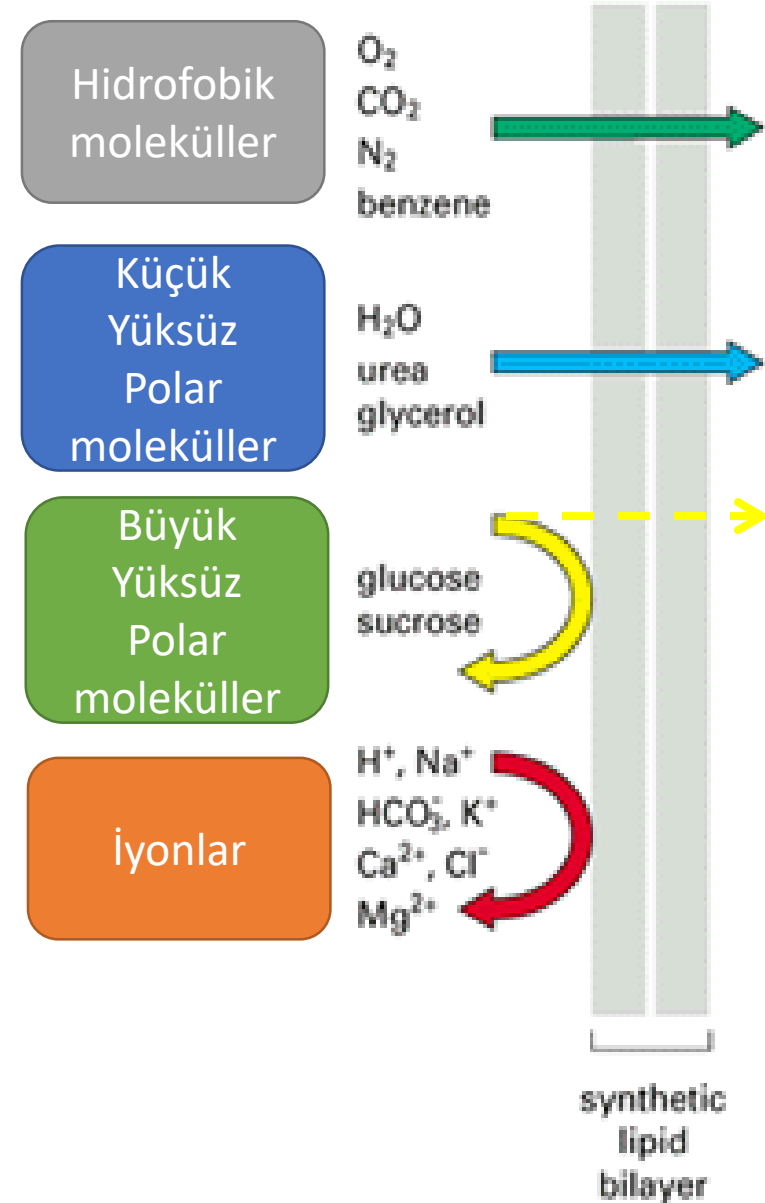
Sinyal İletiminin Sonlandırılması

- Ligandın reseptörden ayrılması
- Reseptörün fosforilasyonu ve defosforilasyonu
- Reseptör endositozu
- Reseptörün UPS ile parçalanması

HÜCRE ZARINDAN MADDE TAŞINMASI

Protein içermeyen sentetik lipid bilayer zarlar hidrofobik iç kısımları nedeniyle:

- Yüklü molekül ve iyonlara (örn. Na^+ , Cl^- , K^+ , Ca^{2+})
- Suda çözünen büyük moleküllere (örn. proteinler, nükleik asitler, şekerler, nükleotitler) karşı geçirgen değildir.
- Küçük, yüksüz, polar moleküller (örn. O_2 , CO_2 , NH_3 ve H_2O) lipid bilayer'dan serbestçe geçebilir

Tipik bir memeli hücresinde hücre içi ve hücre dışı bazı iyon konsantrasyonları

Component	Cytoplasmic concentration (mM)	Extracellular concentration (mM)
Cations		
Na ⁺	5–15	145
K ⁺	140	5
Mg ²⁺	0.5	1–2
Ca ²⁺	10 ⁻⁴	1–2
H ⁺	7 × 10 ⁻⁵ (10 ^{-7.2} M or pH 7.2)	4 × 10 ⁻⁵ (10 ^{-7.4} M or pH 7.4)
Anions		
Cl ⁻	5–15	110

Zardan Taşınmanın Prensipleri

I. Küçük moleküllerin ve iyonların taşınması

A) Pasif taşınma

- Basit difüzyon
- Kolaylaştırılmış difüzyon
  - **Porlar** (kapsız kanallar) ile kolaylaştırılmış difüzyon
  - **Kanal proteinleri** (kapılı porlar) ile kolaylaştırılmış difüzyon
  - **Taşıyıcı proteinler** (permeaz) ile kolaylaştırılmış difüzyon

B) Aktif taşınma

- ATP bağımlı taşınma
- İyon gradientine bağımlı taşınma

II. Büyük moleküllerin taşınması

A) Endositoz

- Fagositoz
- Pinositoz
- Reseptörbağımlı endositoz

B) Ekzositoz

A) PASİF TAŞINMA: Enerji gerektirmez

- 1) Basit difüzyon
- 2) Kolaylaştırılmış difüzyon

Taşınmanın yönü ve itici gücü (driving force)

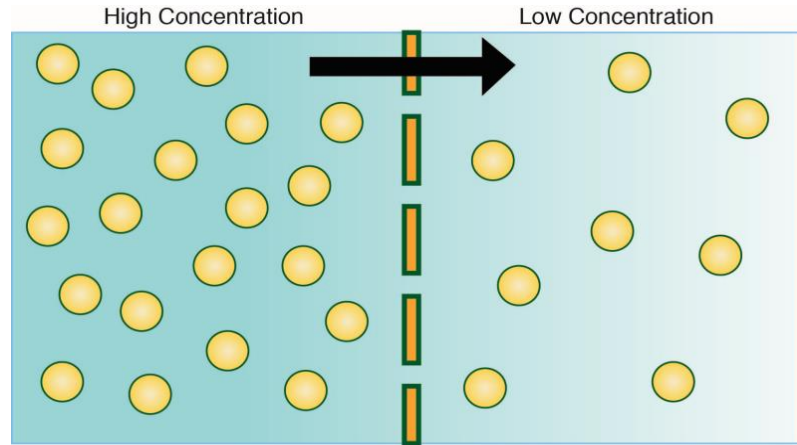
Yüksüz moleküller

Zarın her iki tarafında molekülün konsantrasyon farklılığı: **Konsantrasyon gradienti yönünde**

Net yüke sahip moleküller

Konsantrasyon gradienti +
Elektriksel potansiyel farkı = **Elektrokimyasal gradient yönünde**

1) Basit difüzyon

Hidrofobik
moleküller

Küçük
Yüksüz
Polar
moleküller

O_2 , CO_2 , Su (H_2O), alkol vb.

2) Kolaylaştırılmış difüzyon

Kolaylaştırılmış difüzyonda rol oynayan integral membran proteinleri

- i. Porlar ile taşınma (kapısız kanallar)
  - ii. Kanal proteinleri (kapılı porlar)
  - iii. Taşıyıcı proteinler (transporters, carriers, permeases)
- ✓ Tüm biyolojik zarlarda ve çok farklı formlarda ve bulunurlar.
  - ✓ Her bir protein spesifik bir grup molekülü (örn. şekerler, amino asitler, iyonlar) taşır.

i- Porlar (kapsız kanallar) ile kolaylaştırılmış difüzyon

- Her iki tarafı da açıktır
- Aquaporinler

ii- Kanal proteinleri (kapılı porlar) ile kolaylaştırılmış difüzyon

- ✓ Lipit bilayer boyunca sulu, hidrofilik bir por oluştururlar.
- ✓ Açıldıkları zaman genellikle uygun yük ve büyüklüğe sahip iyonların taşınmasına olanak sağlarlar.
- ✓ Taşınan molekül ile kanal proteini arasında çok zayıf bir etkileşim vardır.

İyon kanalları

- Diğer taşıyıcı proteinlere göre daha hızlı taşınma ($\times 10^5$)
- Her zaman konsantrasyon gradienti yönünde (pasif) taşınmaya aracılık ederler
- Na^+ , K^+ , Ca^{2+} , Cl^- kanalları

iii- Taşıyıcı-Aracılı Zardan Taşınma Sistemleri

Taşıyıcı proteinler ile kolaylaştırılmış difüzyon

Örn: Heksoz taşıyıcıları

GLUT1-14 (SLC2)

- ✓ Taşınan molekül taşıyıcı proteine bağlanır.
- ✓ Taşıyıcı proteinde konformasyonel değişiklik meydana gelir.
- ✓ Taşınma, kanal proteinlerine göre daha yavaştır.
- ✓ Uniport taşınma

B) AKTİF TAŞINMA

- ✓ Elektrokimyasal gradientin aksi yönünde taşınmadır.
- ✓ Özel proteinler tarafından gerçekleştirilir.
- ✓ Enerji kullanılmasını gerektirir.
  1. ATP hidrolizi (Primer aktif taşınma)
  2. İyon gradienti (Sekonder aktif taşınma)
  3. Işık enerjisi

Na⁺-K⁺ ATPaz (Na⁺-K⁺ pompası)

- ATP-güdümlü bir antiport taşıyıcıdır.
- P-tipi pompa ailesine dahildir.
- Sodyum ve potasyumun hücre içi ve hücre dışı konsantrasyon farklarının sürdürülmesinde son derece önemlidir.
- Tipik bir hayvan hücresi sahip olduğu enerjinin 1/3'ünü bu pompanın iş görmesi için kullanır. Elektriksel olarak aktif sinir hücrelerinde bu oran daha yüksektir.
- Oluşturduğu Na⁺ gradienti
  - Pek çok besin maddesinin zardan taşınması
  - Sitolitik pH'nın düzenlenmesi
  - Ozmolaritenin düzenlenmesi

2. İyon gradienti güdümlü pompalar: Sekonder aktif taşınma

Simport

Antiport

I. Küçük moleküllerin ve iyonların taşınması

A) Pasif taşınma

- Basit difüzyon
- Kolaylaştırılmış difüzyon
  - **Porlar** (kapısız kanallar) ile kolaylaştırılmış difüzyon
  - **Kanal proteinleri** (kapılı porlar) ile kolaylaştırılmış difüzyon
  - **Taşıyıcı proteinler** (permeaz) ile kolaylaştırılmış difüzyon

B) Aktif taşınma

- ATP bağımlı taşınma
- İyon gradientine bağımlı taşınma

II. Büyük moleküllerin taşınması

A) Endositoz

- Fagositoz
- Pinositoz
- Reseptörbağımlı endositoz

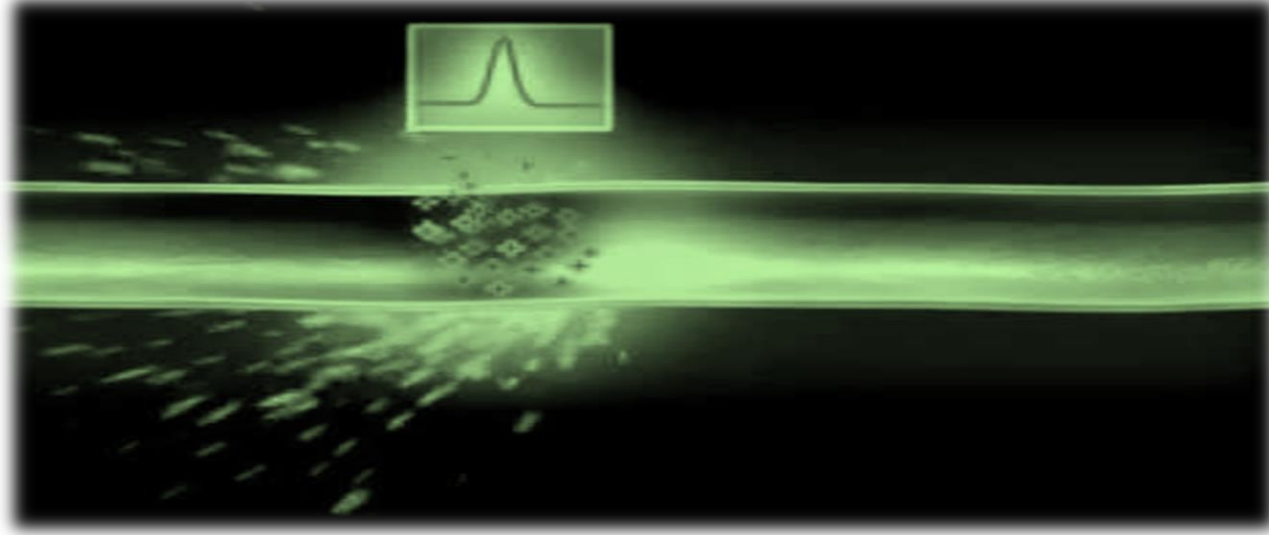
B) Ekzositoz

Endosiztoz

- Makromoleküller hücrelere ancak zarın invajinasyonu (içe çökmesi) sonucu meydana gelen zarla kaplı taşıyıcı veziküller ile alınabilir
- Makromoleküller:
  - Ligandlar ve reseptörleri
  - Diğer hücrelerin membran bileşenleri
  - Bakteriler
  - Virüsler
- Endositozun işlevleri
  - Beslenme
  - Savunma
  - Homeostazisin sürdürülmesi

Ekzositoz

- Büyük moleküllerin hücre dışına taşınmasıdır.
- Sekretuar yolda son derece önemlidir.
- Salgı veziküllerinin hücre içinde taşınması ve hücre zarı ile füzyonu süreçlerini içerir.
- Enerji gerektirir.

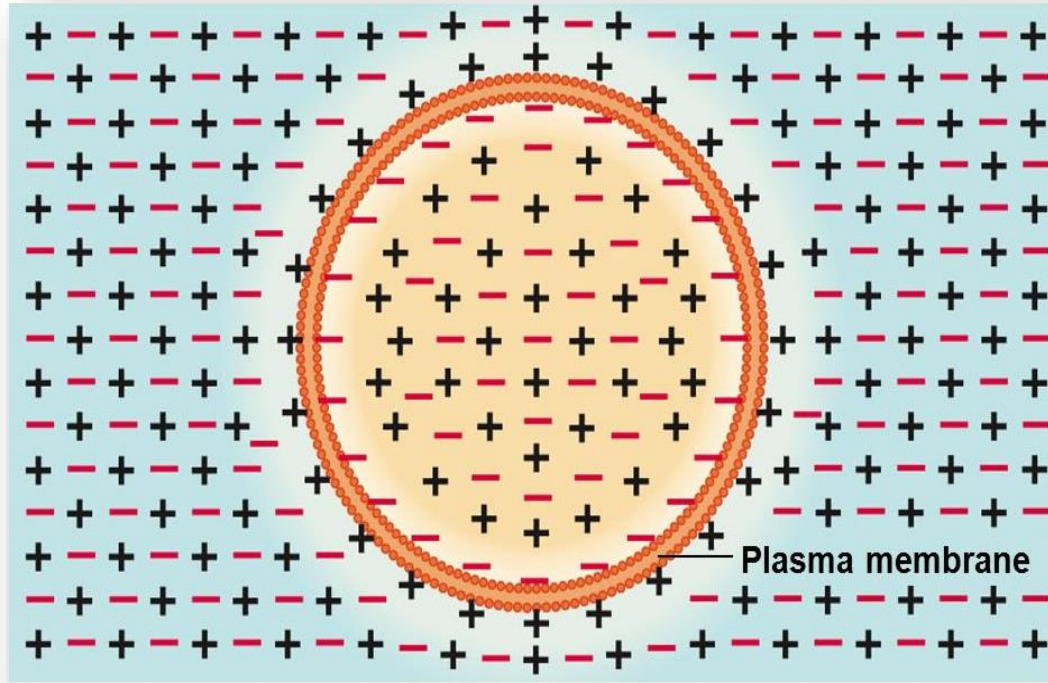

Zar Potansiyelleri

Diş Hekimliği-Fizyoloji

Doç. Dr. Güvem GÜMÜŞ AKAY
guvemakay@gmail.com

Ankara University School of Medicine
Department of Physiology

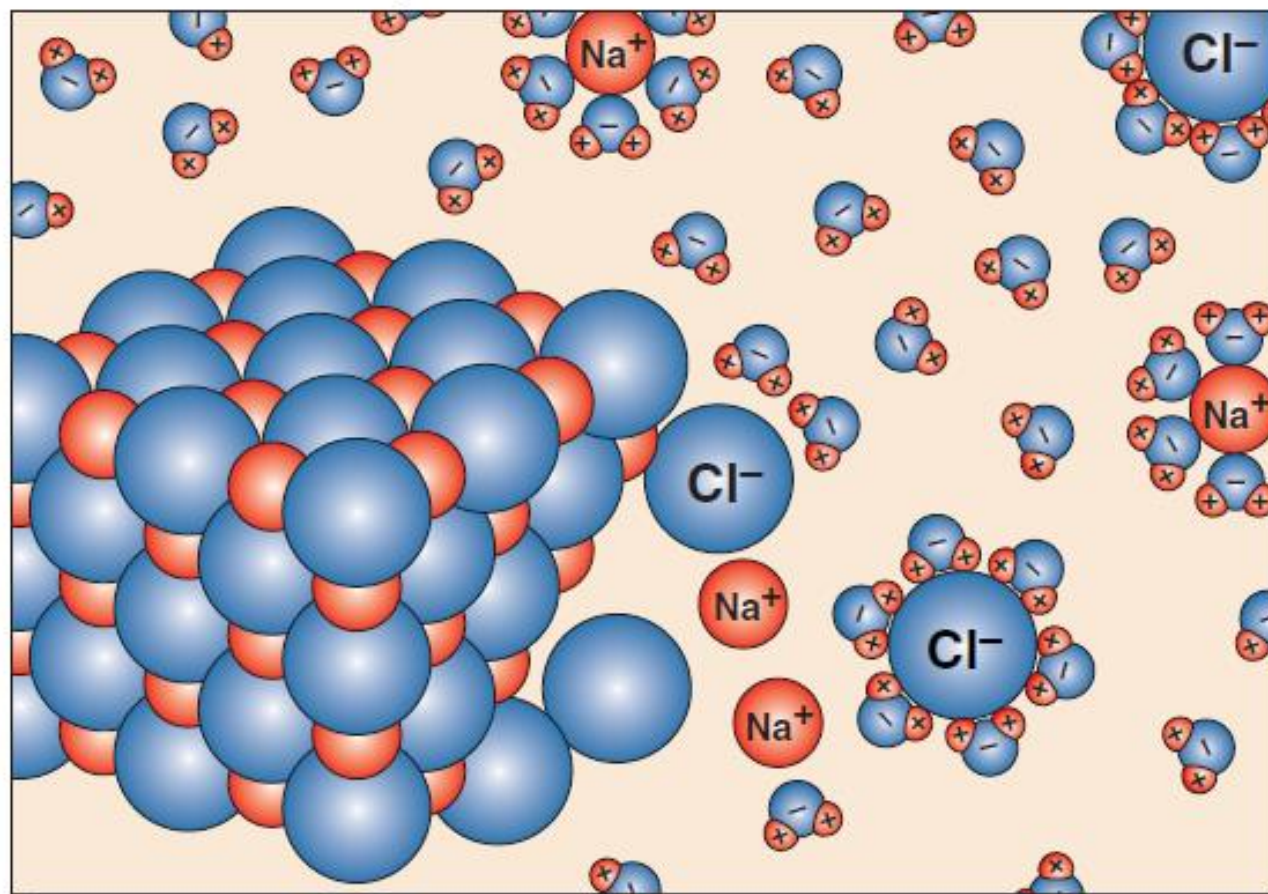
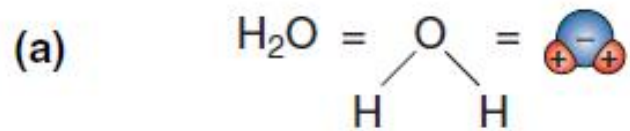
- Tüm vücut hücrelerinde zarın iki tarafı arasında elektriksel potansiyel farkı bulunur: **Zar Potansiyeli**
- Sinir ve kas hücreleri gibi bazı hücreler (uyarılabılır hücreler), zarlarında hızla değişen elektrokimyasal uyarılar oluşturabilirler.

✓ Dinlenim zar potansiyeli

✓ Dereceli Potansiyeller

✓ Aksiyon Potansiyeli

Crystal of NaCl

Na⁺ and Cl⁻
dissolved in water

(b)

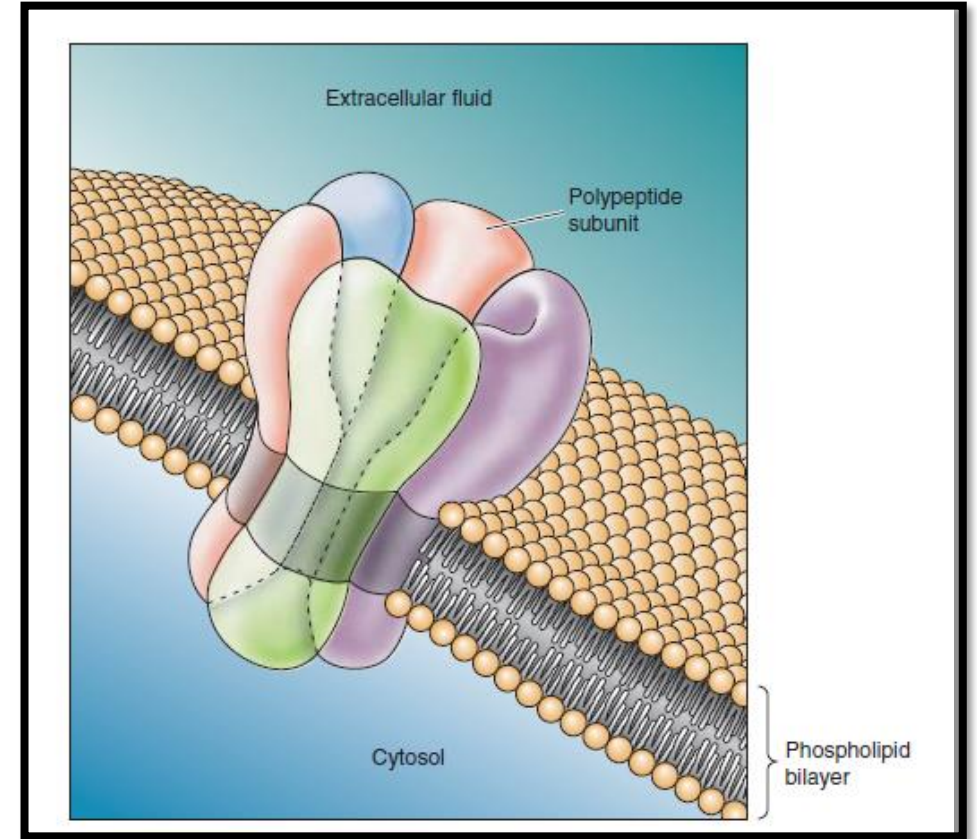
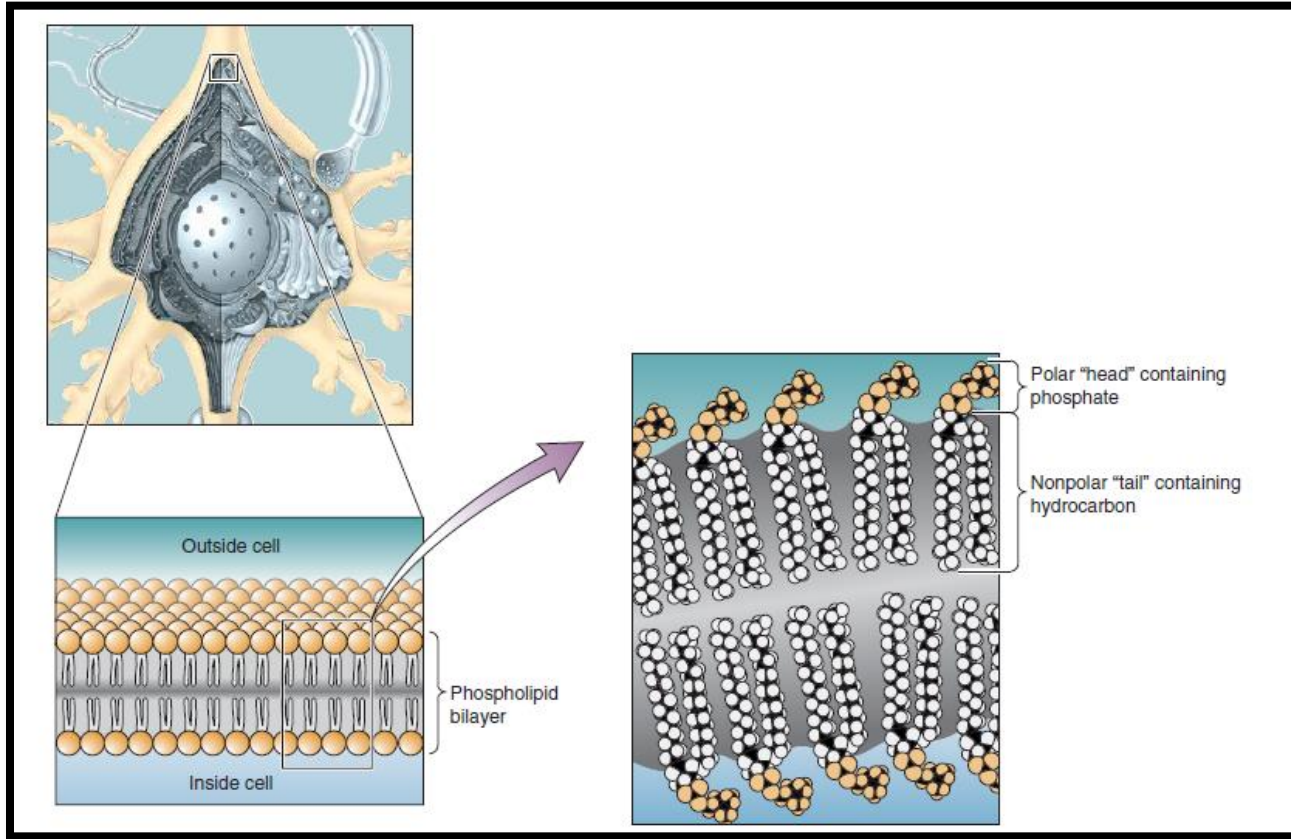
Tipik bir memeli hücresinde hücre içi ve hücre dışı iyon konsantrasyonları

Component	Cytoplasmic concentration (mM)	Extracellular concentration (mM)
Cations		
Na ⁺	5-15	145
K ⁺	140	5
Mg ²⁺	0.5	1-2
Ca ²⁺	10 ⁻⁴	1-2
H ⁺	7 × 10 ⁻⁵ (10 ^{-7.2} M or pH 7.2)	4 × 10 ⁻⁵ (10 ^{-7.4} M or pH 7.4)
Anions		
Cl ⁻	5-15	110

	EXTRACELLULAR FLUID	INTRACELLULAR FLUID
Na ⁺	142 mEq/L	10 mEq/L
K ⁺	4 mEq/L	140 mEq/L
Ca ⁺⁺	2.4 mEq/L	0.0001 mEq/L
Mg ⁺⁺	1.2 mEq/L	58 mEq/L
Cl ⁻	103 mEq/L	4 mEq/L
HCO ₃ ⁻	28 mEq/L	10 mEq/L
Phosphates	4 mEq/L	75 mEq/L
SO ₄ ⁼	1 mEq/L	2 mEq/L
Glucose	90 mg/dl	0 to 20 mg/dl
Amino acids	30 mg/dl	200 mg/dl ?
Cholesterol	0.5 g/dl	2 to 95 g/dl
Phospholipids		
Neutral fat		
PO ₂	35 mm Hg	20 mm Hg ?
PCO ₂	46 mm Hg	50 mm Hg ?
pH	7.4	7.0
Proteins	2 g/dl (5 mEq/L)	16 g/dl (40 mEq/L)

Dinlenim Membran Potansiyelleri

Fosfolipit zar ve zar proteinleri

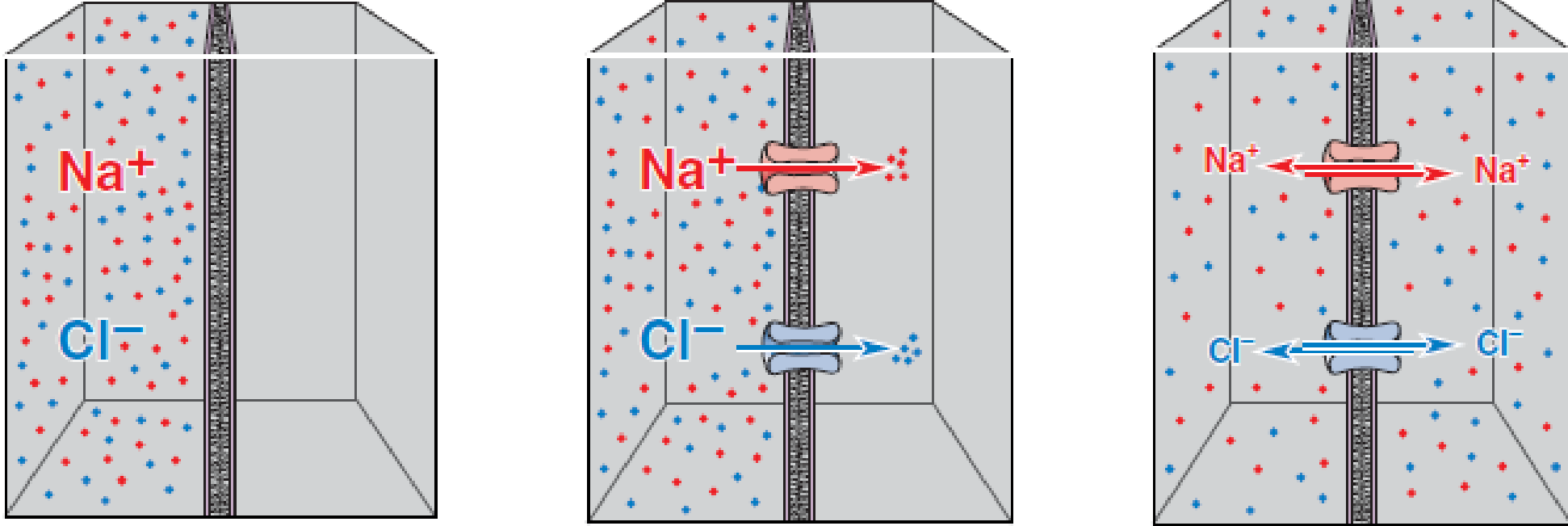

İyonların Zar Boyunca Hareketi

İki faktörden etkilenir: **Difüzyon ve Elektrik**

Difüzyyon

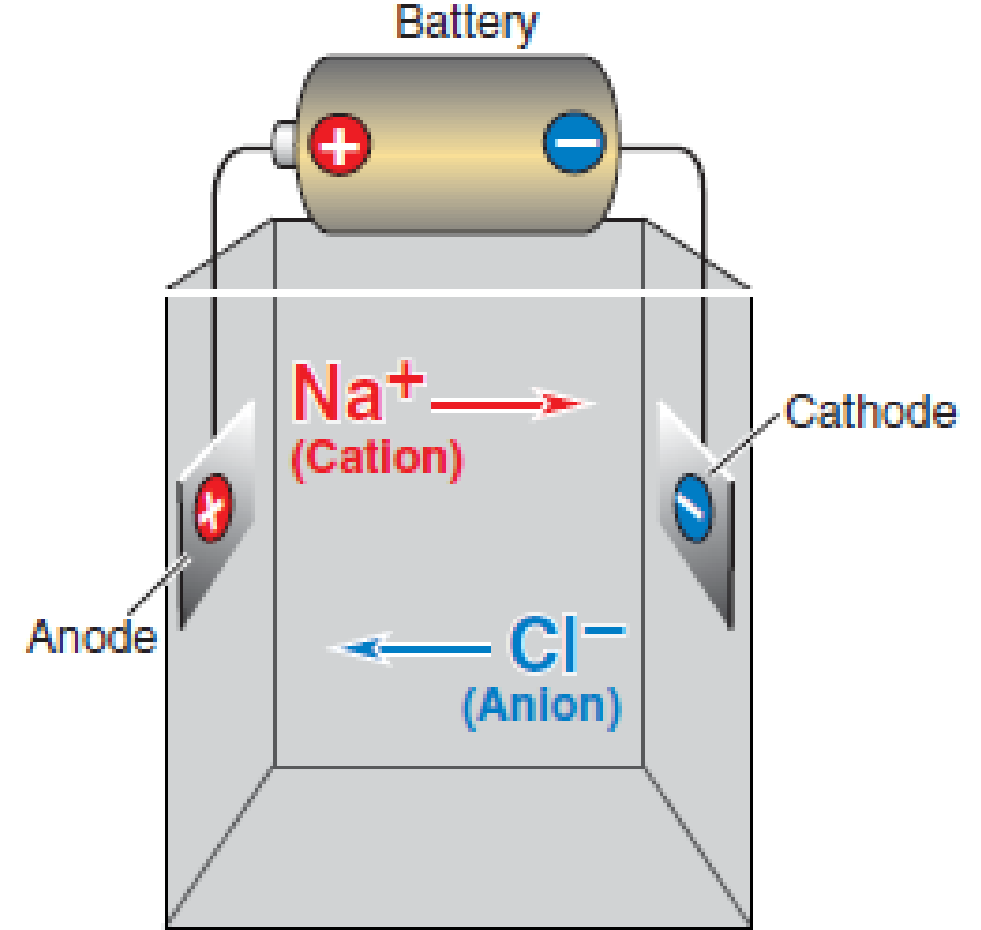

İyonların zarlar boyunca difüzyonla hareketi;

- ✓ Zar, söz konusu iyonlara geçirgen kanallara sahipse
- ✓ Zar boyunca söz konusu iyon için konsantrasyon gradyanı mevcutsa gerçekleşebilir.

Elektrik

- Elektrik yüklerin hareketi: **Akım (I)**
- Ne kadar akımın akacağını iki önemli faktör belirler:
  - **Elektriksel potansiyel farkı (voltaj, V)**
    - ✓ Yüklü bir parçacık üzerine uygulanan kuvvettir
    - ✓ Anot ve katot arasındaki yük farkını yansıtır
  - **Elektriksel iletkenlik (g, Siemens)**
    - ✓ Bir elektrik yükünün bir noktadan diğerine geçme yeteneğidir.
    - ✓ Elektrik yükünü taşıyabilecek elektronların veya iyonların sayısına ve bu yüklü parçacıkların buldukları ortamda hareket etme kolaylığına bağlıdır.

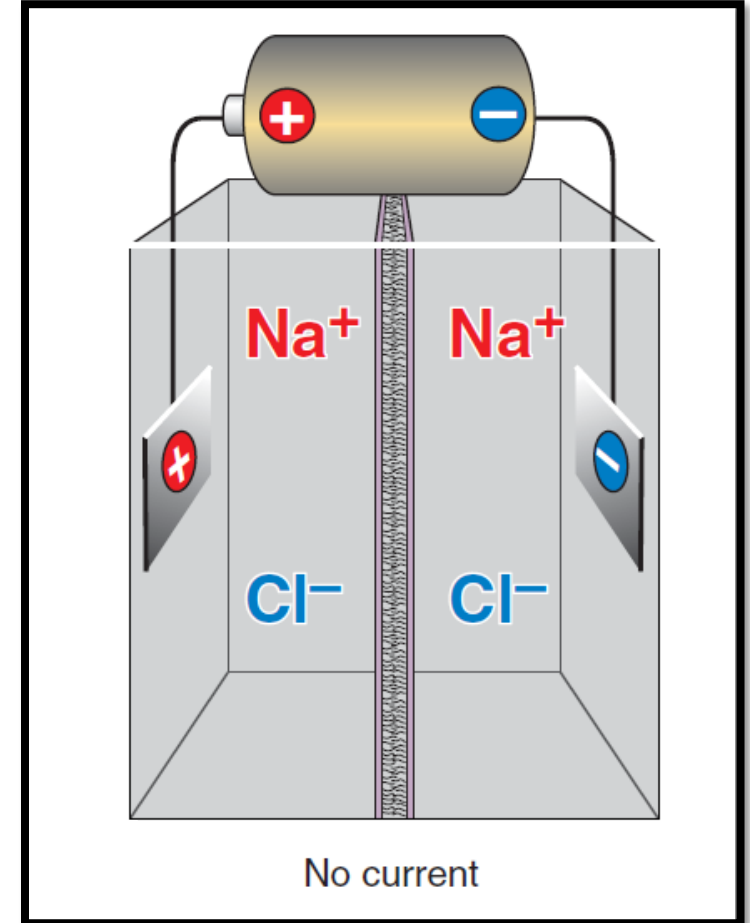

Ohm yasası

- **Elektriksel direnç**
- Bir elektrik yükünün yer değiştirememesi
- **R, Ohm (Ω).**
- İletkenliğin tersidir.

$$I = g \cdot V$$

$$I = V / R$$

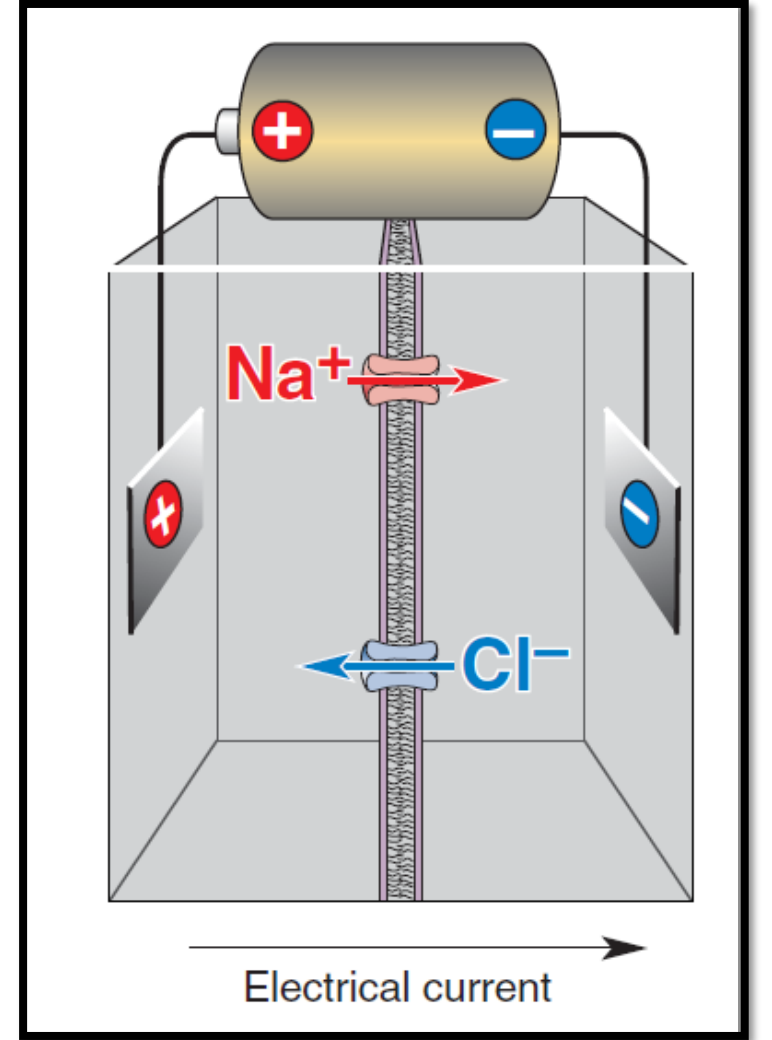

Bir iyonu zar boyunca elektriksel olarak geçirebilmek için:

iyona karşı geçirgen kanal proteinleri (iletkenlik sağlamak için)

Membran boyunca potansiyel farkı gereklidir.

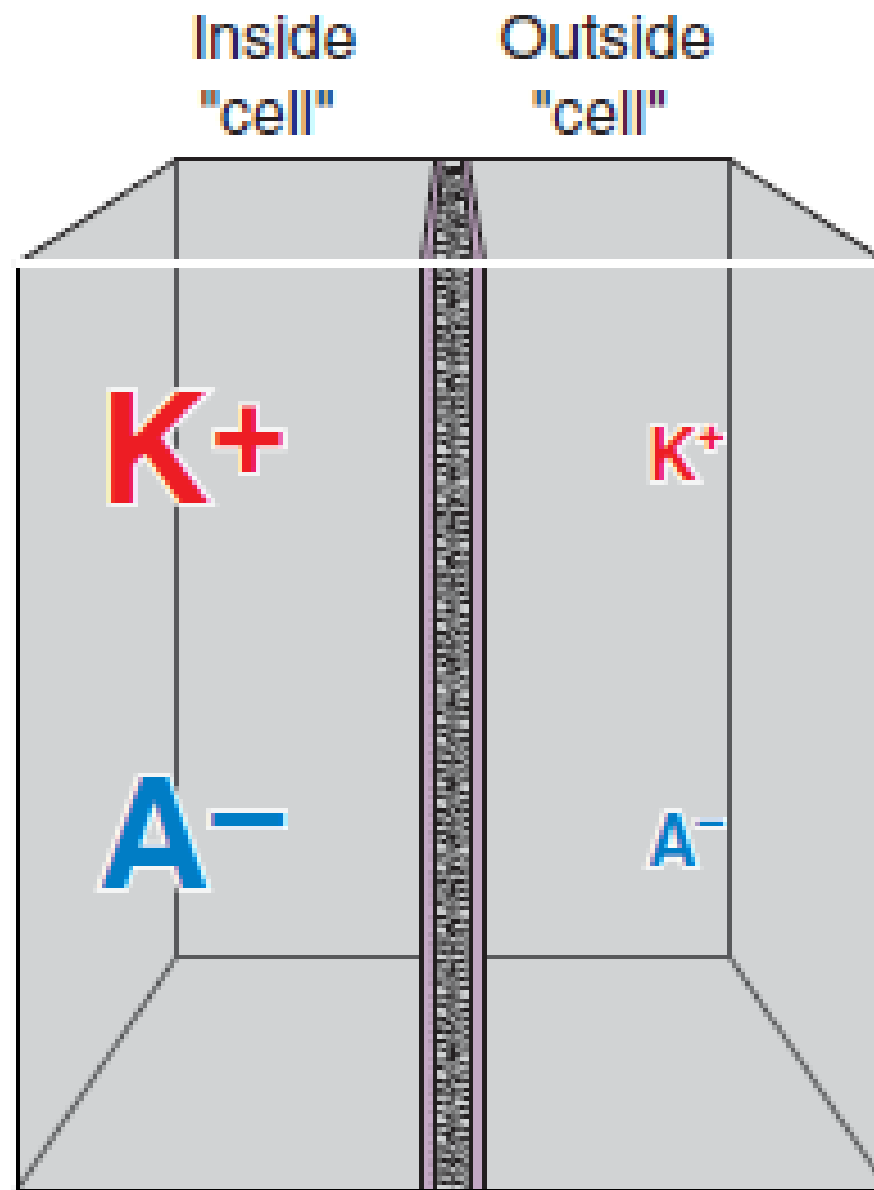

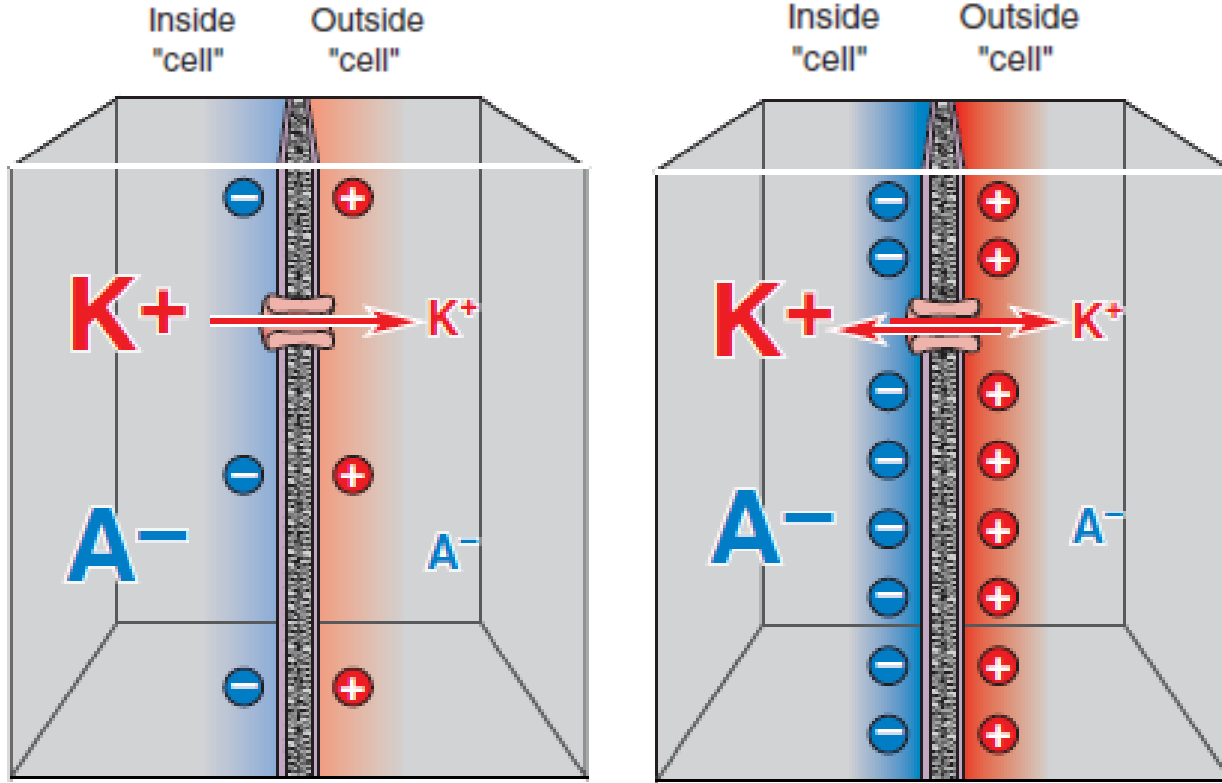
Zar potansiyelinin iyonik temeli

- Zar potansiyeli (V_m): Hücre zarı boyunca herhangi bir andaki elektrik yükü farkıdır.
  - **Dinlenim zar potansiyeli**
  - **Aksiyon potansiyeli**
- Dinlenim zar potansiyeli bir hücre uyarım üretmediği sürece korunur.
- $V_m = - 65 \text{ mV}$

Denge Potansiyelleri

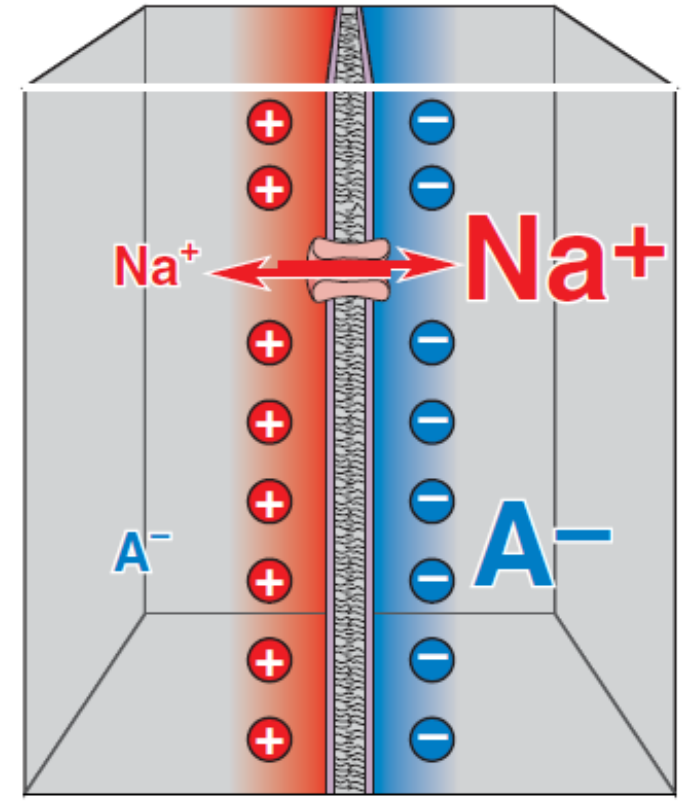
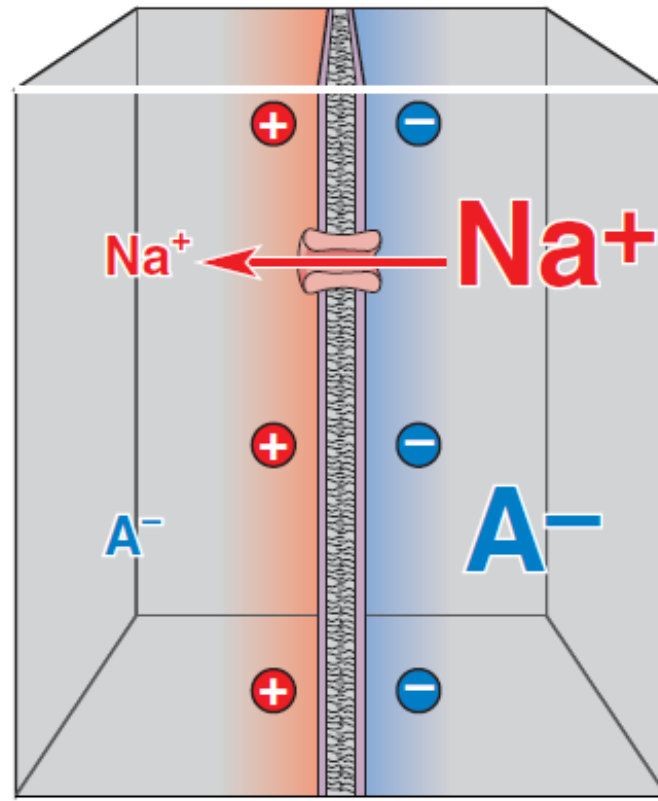
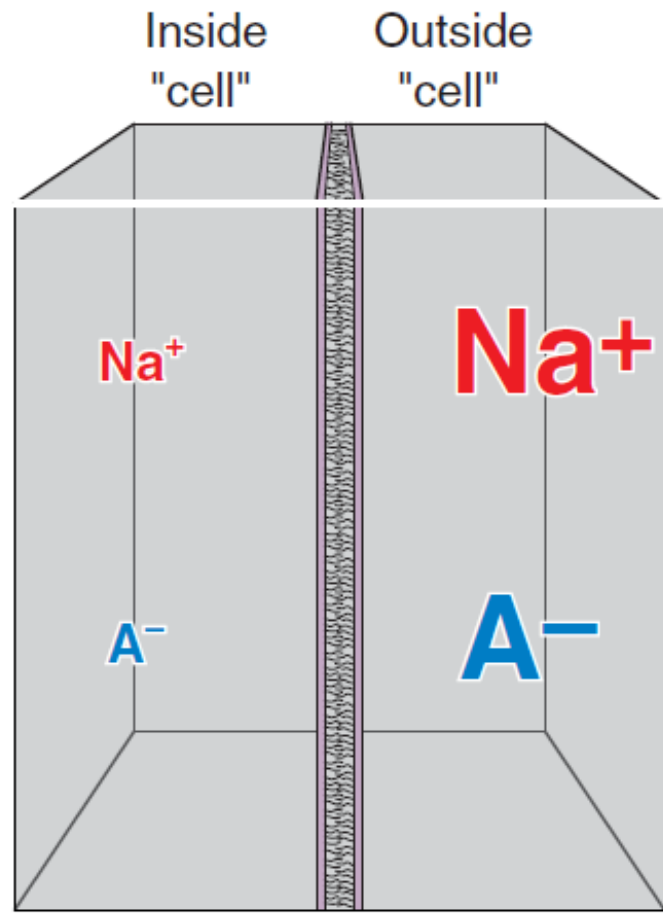
$V_m = 0$

İyonik denge potansiyeli / Denge potansiyeli: Bir iyonun zar boyunca konsantrasyon gradyanı yönünde net difüzyonunu duraklatan (dengeleyen) potansiyel farkıdır.

E ion.
 $E_K = -80 \text{ mV}$.

Bir iyon için zar boyunca konsantrasyon farkı biliniyorsa, söz konusu iyon için denge potansiyeli hesaplanabilir:

NERNST EŞİTLİĞİ

$$E_{\text{ion}} = 2.303 \frac{RT}{zF} \log \frac{[\text{ion}]_o}{[\text{ion}]_i}$$

where

- E_{ion} = ionic equilibrium potential
- R = gas constant
- T = absolute temperature
- z = charge of the ion
- F = Faraday's constant
- $\log$ = base 10 logarithm
- $[\text{ion}]_o$ = ionic concentration outside the cell
- $[\text{ion}]_i$ = ionic concentration inside the cell

At body temperature (37°C), the Nernst equation for the important ions— K^+ , Na^+ , Cl^- , and Ca^{2+} —simplifies to:

$$E_{\text{K}} = 61.54 \text{ mV} \log \frac{[\text{K}^+]_o}{[\text{K}^+]_i}$$

$$E_{\text{Na}} = 61.54 \text{ mV} \log \frac{[\text{Na}^+]_o}{[\text{Na}^+]_i}$$

$$E_{\text{Cl}} = 61.54 \text{ mV} \log \frac{[\text{Cl}^-]_o}{[\text{Cl}^-]_i}$$

$$E_{\text{Ca}} = 30.77 \text{ mV} \log \frac{[\text{Ca}^{2+}]_o}{[\text{Ca}^{2+}]_i}$$

if $\frac{[\text{K}^+]_o}{[\text{K}^+]_i} = \frac{1}{20}$

and $\log \frac{1}{20} = -1.3$

then $E_{\text{K}} = 61.54 \text{ mV} \times -1.3$
 $= -80 \text{ mV}.$

İyonlar, zar potansiyeli ile denge potansiyeli arasındaki farkla orantılı bir itici güç ile zar boyunca geçiş yaparlar.

$$\text{İyonik itici güç} = V_m - E_{\text{ion}}$$

Zar Çeşitli İyonlara Geçirgen Olduğu Zaman Dinlenim zar potansiyelinin hesaplanması

Goldman-Hodgkin-Katz eşitliği

- Her bir iyonun elektriksel yükünün çeşidi
- Zarın her bir iyonuna geçirgenliği
- Her bir iyonun zarın iç ve dış tarafındaki konsantrasyonları

$$V_m = 61 \log \frac{P_K [K_{out}] + P_{Na} [Na_{out}] + P_{Cl} [Cl_{in}]}{P_K [K_{in}] + P_{Na} [Na_{in}] + P_{Cl} [Cl_{out}]}$$

where V_m is the membrane potential, P_K and P_{Na} are the relative permeabilities to K^+ and Na^+ , respectively, and the other terms are the same as for the Nernst equation.

Dinlenim durumunda zarın K^+ 'a geçirgenliği Na^+ 'a geçirgenliğinden 40 kat daha fazlaysa, bu durumda dinlenim zar potansiyeli

$$\begin{aligned} V_m &= 61.54 \text{ mV} \log \frac{40 (5) + 1 (150)}{40 (100) + 1 (15)} \\ &= 61.54 \text{ mV} \log \frac{350}{4015} \\ &= -65 \text{ mV} \end{aligned}$$

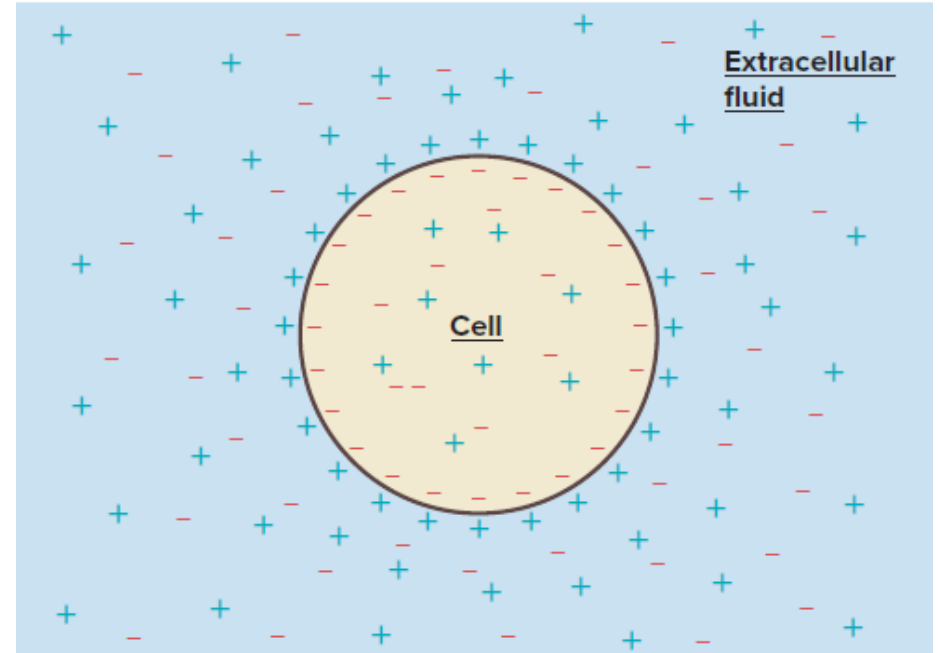
- *Dinlenim zar potansiyeli, zarın her iki tarafındaki iyonik konsantrasyonlara bağlıdır.*
- **Bu konsantrasyon gradyanları nasıl oluşur?**

İyonik konsantrasyon gradyanları, hücre zarındaki **iyon pompaları**nın sayesinde oluşturulur.

Dinlenim zar potansiyeli

- Dinlenim zar potansiyelini belirlemede her bir iyonun önem derecesi, zarın o iyonla karşı geçirgenliği ile doğru orantılıdır.
- Büyük ölçüde, K^+ 'nın hücre dışına doğru K^+ sızıntı kanallarından konsantrasyon gradyanı yönünde hareketi nedeniyle oluşur.
  - Dinlenim durumunda zarın K^+ 'a geçirgenliği Na^+ 'a geçirgenliğinden daha fazladır çünkü zarda K^+ sızıntı kanalları daha fazla bulunur
  - Potasyumun sulu formu, sodyumun sulu formundan daha küçüktür.

Hücrenin içi dışarıya göre negatif hale gelir.

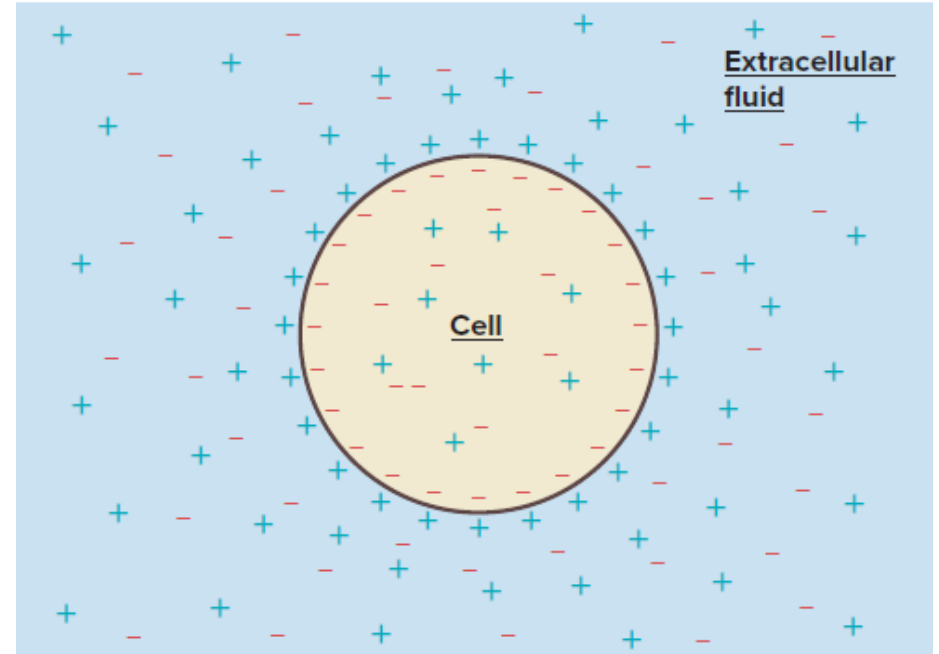
Hücresel fizyolojide iki iyon pompası özellikle önemlidir :

- Sodyum-Potasyum Pompası: (Na-K ATPaz)
- Kalsiyum pompası

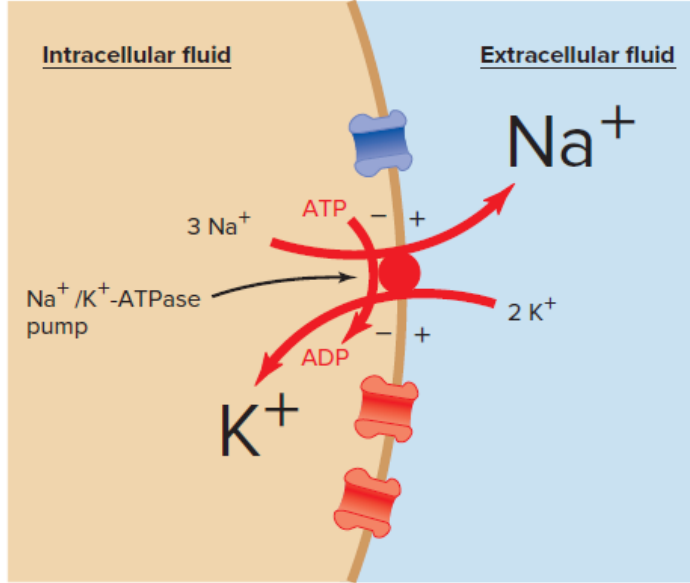
Dinlenim zar potansiyeli

- **Na⁺-K⁺ pompasının** dinlenim zar potansiyeline katkısı dolaylı yoldandır. Difüzyon potansiyeli oluşturmaktan daha ziyade zar boyunca hücre içi ve hücre dışı Na⁺ ve K⁺ için konsantrasyon gradyanları oluşturarak bu katkıyı sağlar.
  - Doğrudan elektrojenik katkısı küçükür (%20)
- Plazma membranının proteinlere geçirgen olmaması

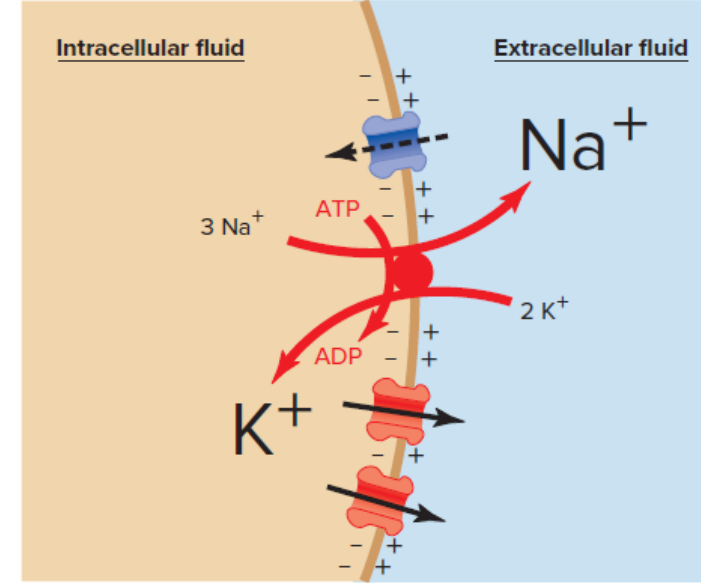
Hücrenin içi dışarıya göre negatif hale gelir.

Özet

Na⁺/K⁺-ATPaz pompası konsantrasyon gradyanları oluşturur ve küçük bir negatif potansiyelin oluşmasına neden olur.

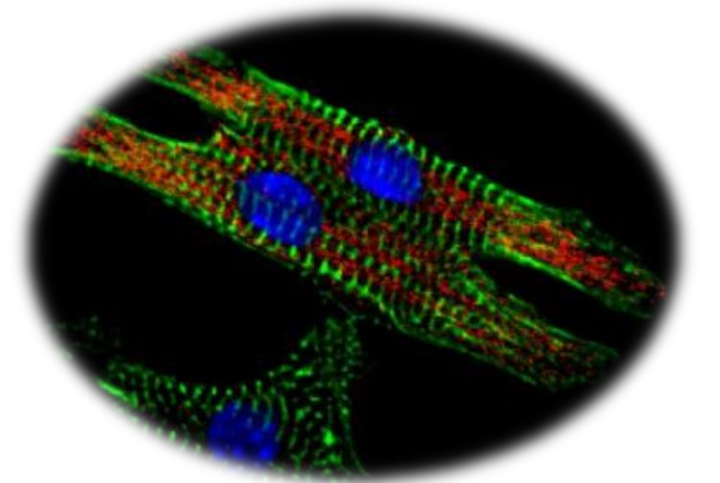
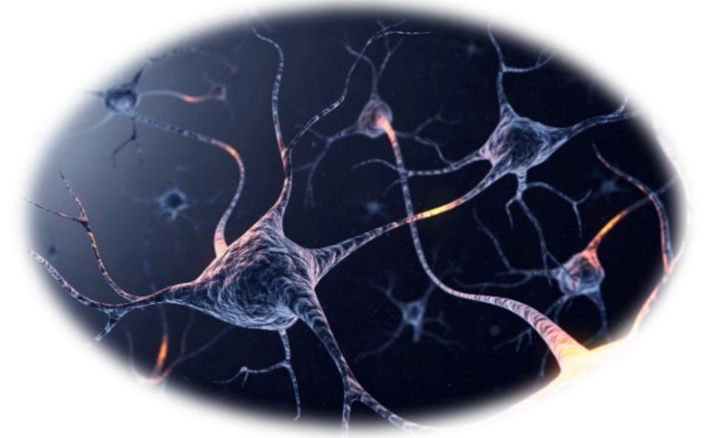

K⁺'un Na⁺'a göre daha fazla net hareketi hücre içinde zar potansiyelinin daha negatif olmasına neden olur.

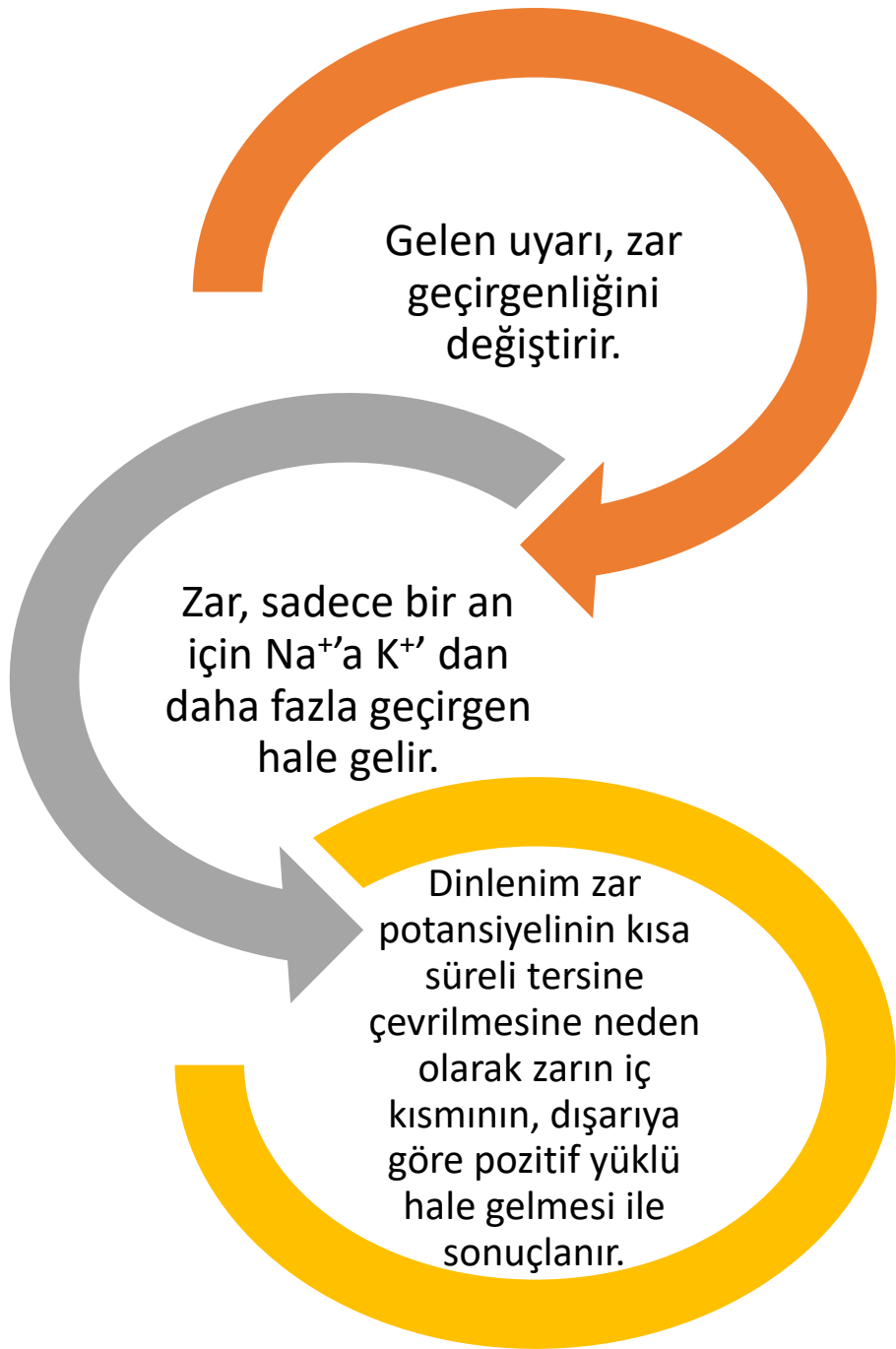
Dereceli Zar Potansiyelleri ve Aksiyon Potansiyelleri

Uyarılabilir Hücreler (Nöronlar ve Kas Hücreleri)

- Uyarıldıkları zaman zar potansiyellerinde hızlı ve geçici değişiklikler oluşturma yeteneğine sahip hücrelerdir.
- Bu zar potansiyeli değişiklikleri elektriksel sinyaller olarak görev yapar.
- Uyarılar:
- Elektriksel, hormonal, kimyasal, elektromanyetik vb.
  - Eşik-altı (Sub-threshold) uyarılar
  - Eşik (Threshold) uyarılar

Dinlenim zar potansiyelinin değişmesiyle iki tip sinyal oluşur:

- **Dereceli potansiyeller** (Kısa-mesafeli sinyaller)
- **Aksiyon potansiyelleri** (Uzun-mesafeli sinyaller)

Zarların iyon geçirgenliğini ne değiştiriyor?

Bir hücreyi uyarılabilir yapan nedir?

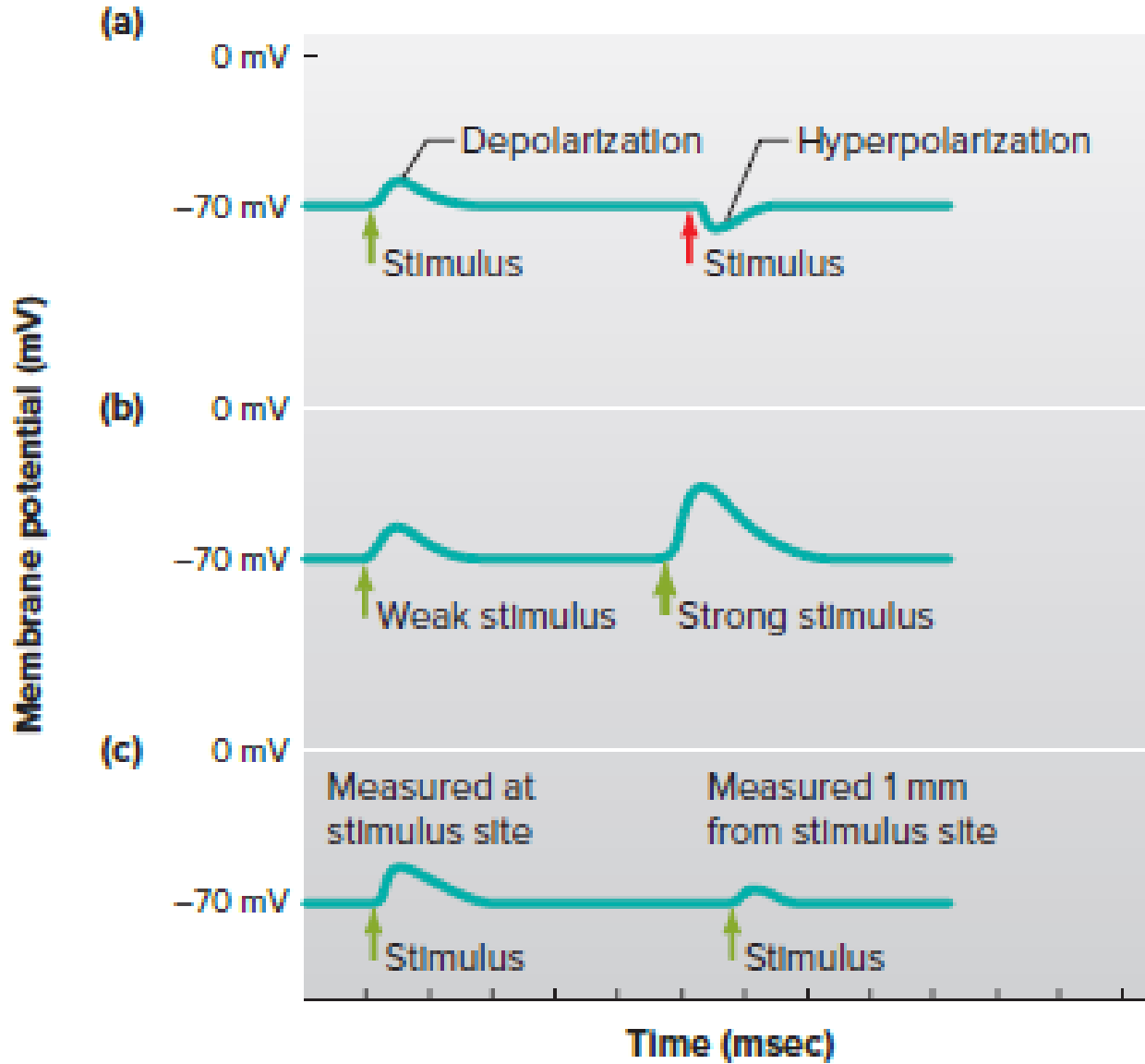
- **Kapılı iyon kanalları**
- Kapılı kanallar, uyarılabilir hücrelere zarın farklı bölgeleri arasında bilgi iletebilen elektrik sinyalleri üretme yeteneği kazandırır.

Zar potansiyel deęişimleri ile ilgili temel terminoloji

Terim	Anlam
Polarizasyon	Hücrenin içi ve dışının farklı yüklere sahip olmasıdır.
Depolarizasyon	Hücre içi ve dışı arasındaki potansiyel farkının azalmasıdır. Daha az negatif zar potansiyeli.
Hiperpolarizasyon	Hücre içi ve dışı arasındaki potansiyel farkının artmasıdır. Daha fazla negatif zar potansiyeli.
Repolarizasyon	Zar potansiyelinin dinlenme değerine dönmesidir.
Aşma (Overshoot)	Zar potansiyeli polaritesinin tersine çevrilmesi nedeniyle hücrenin içinin pozitif hale geldiği zaman

Dereceli Potansiyeller

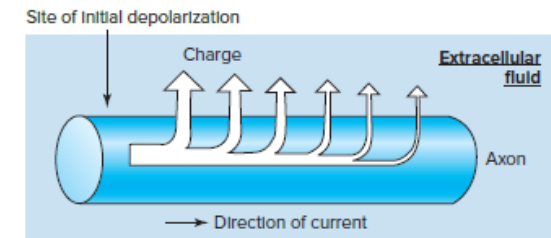
- Plazma zarının nispeten küçük bir bölgesi ile sınırlı olan zar potansiyelindeki değişikliklerdir.
- Genellikle hücrenin çevresindeki belirli değişiklikler, zarın özel bir bölgesine etki ettiğinde üretilir.
- Potansiyelin büyüklüğü, doğrudan uyarının büyüklüğüne göre değişir.
- Potansiyelin yerine veya gerçekleştirdikleri işleve göre isimlendirilir.
  - Reseptör potansiyeli
  - Sinaptik potansiyel
  - Pacemaker potansiyel

Depolarize veya hiperpolarize edici olabilir.

Büyüklüğü, başlatan olayın büyüklüğüyle ilgilidir (dereceli)

Sızıntı kanalları nedeniyle, mesafe ile yük kaybolur (ağırlıklı olarak K⁺ sızıntı kanalları)

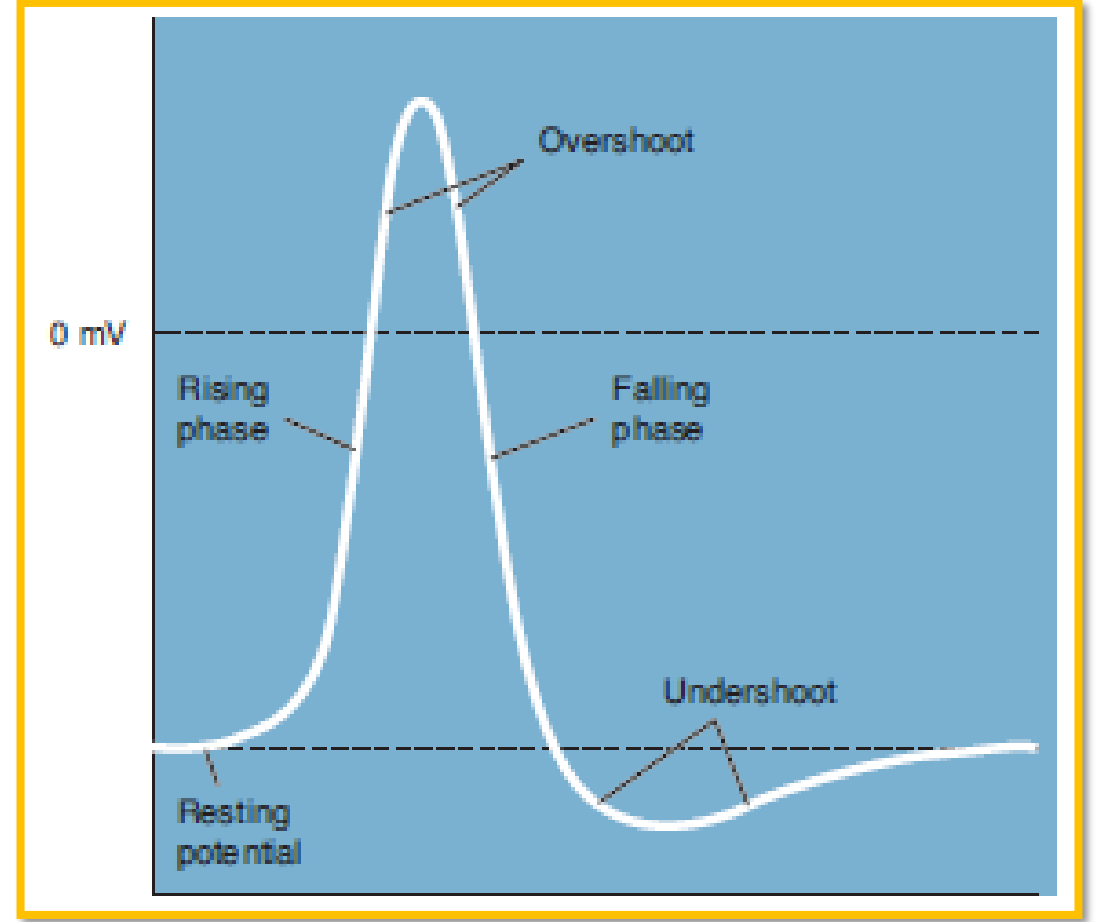

Aksiyon Potansiyeli

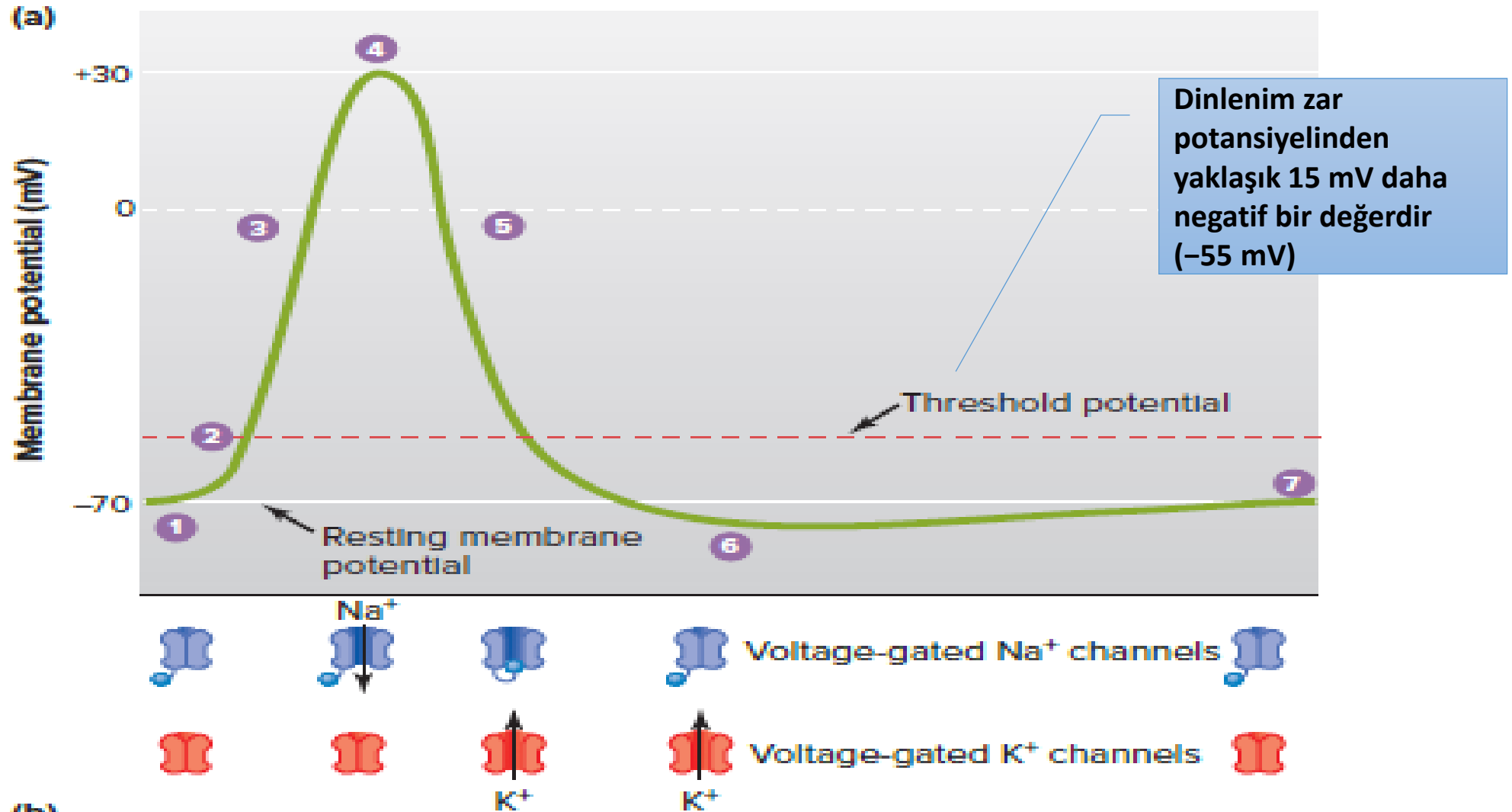
Zar potansiyelinde büyük değişiklikler (100 mV'a kadar)

Çok hızlı(1-4 msec)

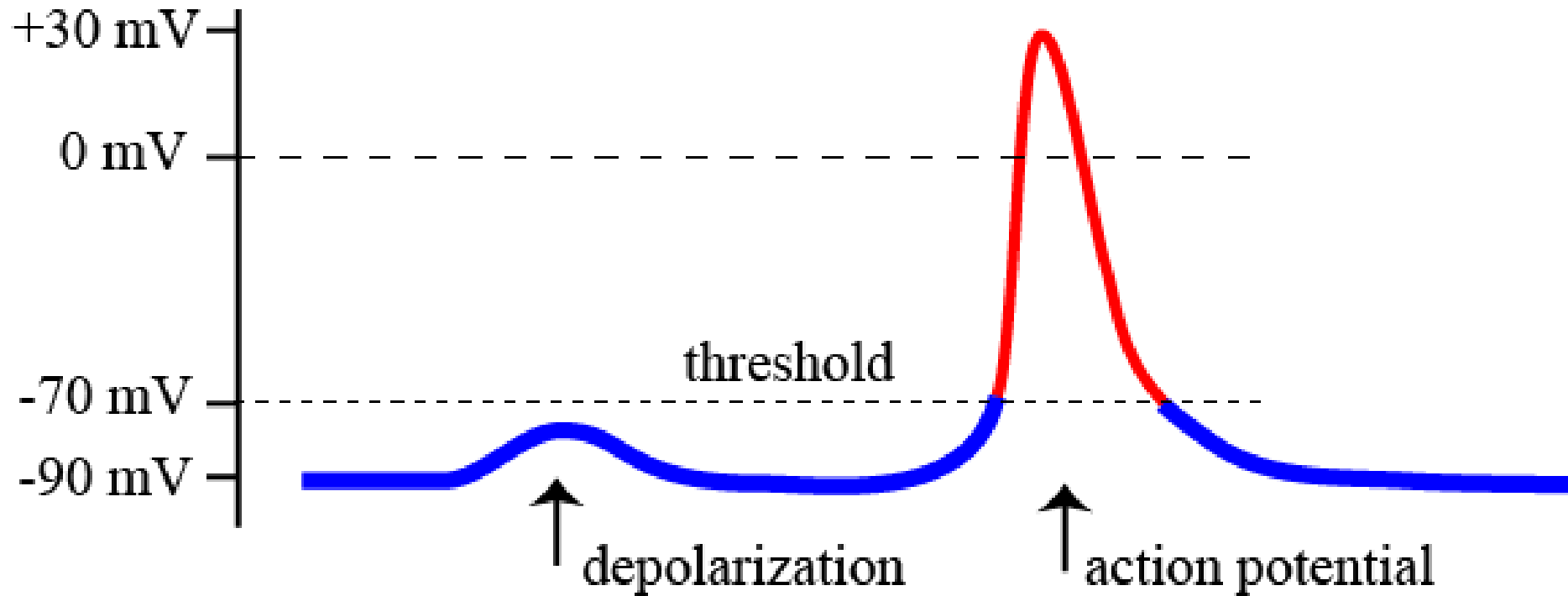
Voltaj-kapılı Na⁺ ve K⁺ kanalları: çoğu nöronal aksiyon potansiyeli

Aksiyon potansiyelin başlaması için «Eşik Değer»

Aksiyon Potansiyeli

Aksiyon potansiyelinde «Hep-ya da-Hiç» Kuralı

Aksiyon potansiyelleri ya maksimum seviyede ortaya çıkar ya da hiç oluşmaz.

Eşiği geçtikten sonra, tüm uyarılar aynı genlikte aksiyon potansiyelini tetikler.

Zayıf ve Kuvvetli Uyarı Arasındaki Fark

- Birim zaman başına iletilen aksiyon potansiyellerinin sayısı (frekans) ve desenleri farklıdır
- Aksiyon potansiyellerinin sıklığı (ateşleme hızı), depolarize edici akımın büyüklüğüne bağlıdır.

Refrakter Dönemler

Mutlak refrakter dönem

- Aksiyon potansiyeli sırasında ikinci bir uyarın başka bir aksiyon potansiyeli üretemez.
- Voltaj-kapılı Na + kanalları zaten açık veya inaktif durumdadır.

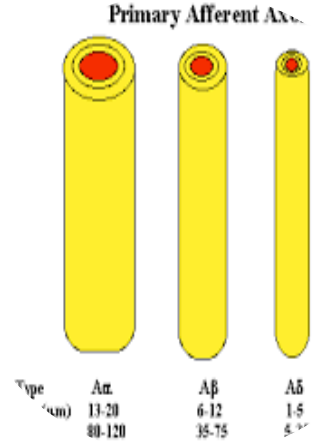
Relatif refrakter dönem

- Hiperpolarizasyon sonrası ile çakışır
- Normalden daha güçlü bir uyarın, aksiyon potansiyeli üretebilir
- Daha az Na + kanalı mevcut ve bazı K + kanalları hala açık

Refrakter Dönemler

- ✓ Aksiyon potansiyeli sayısını sınırlar
- ✓ Aksiyon potansiyellerinin birbirinden ayrılmasına yardımcı olur
- ✓ Aksiyon potansiyellerinin ilerleme yönünü belirler

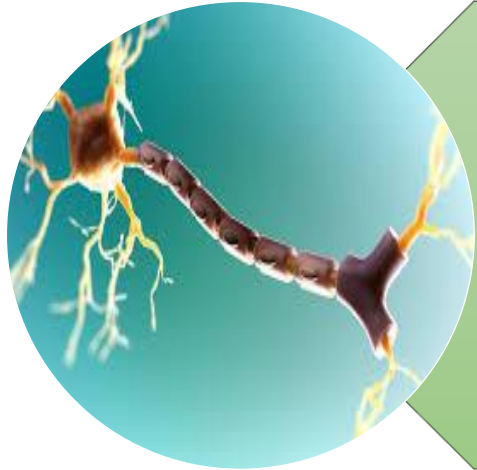
Aksiyon potansiyelinin hızı

Sinir lifinin çapı ↑

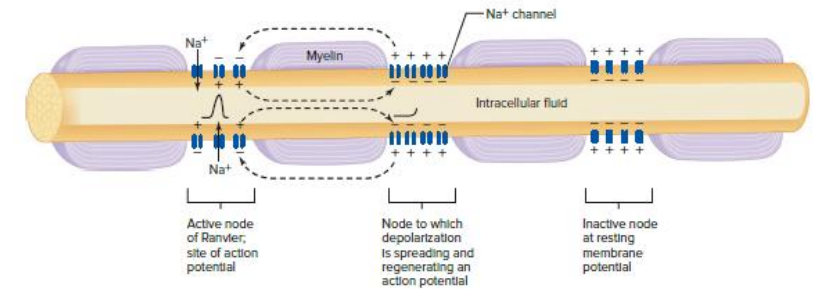
Hız ↑

Lokal akımlara daha az direnç

Myelinizasyon ↑

Hız ↑

Kaynaklar

- Cooper G and Housman RF. Hücre: Moleküler Yaklaşım. (2016) İzmir Tıp Kitabevi
- Hall, J. E., & Guyton, A. C. (2016). Guyton and Hall textbook of medical physiology. Philadelphia, PA: Saunders Elsevier.
- Widmaier E.P., Raff H., Strang K.T. (2019) Vander's Human Physiology. Mc Graw Hill Education.
- Bear M.F., Connors B.W., Paradiso M.A. (2016) Neuroscience: Exploring the Brain. Wolters Kluwer